

*Др Миомира Костић, редовни професор
Правни факултет Универзитета у Нишу*

МАС МЕДИЈИ, СОЦИЈАЛНА КОНТРОЛА И КРИМИНАЛИТЕТ

***Апстракт:** У социолошкој и криминолошкој литератури наводе се бројни утицаји који средства масовне комуникације имају на понашање конзументата. Покретне слике или речи о убиствима, деловању гангстерских банди и дивљем понашању представљају мирно, пројектовано бекство за одрасле, док за младе ове теме могу постати модели у понашању. Узори који преовлађују не припадају више породици нити школи, већ су узори из прочитане штампе или одгледаног филма или из извештавања о насиљу у спорту. Стога, утицај мас медија на криминалитет и успех/неуспех социјалне контроле на те појаве може се посматрати кроз три повезана система, попут: садржине и последица медијског представљања злочина, као узрока криминалног понашања код конзументата.*

***Кључне речи:** мас медији, малолетничка делинквенција, модел понашања, социјална контрола, насиље у спорту.*

Увод

Злочин као појава, генеза развоја злочина, као и расветљење и решење кривичних ствари одавно су извори популистичких представа, али и забаве, много пре настанка и утемељења масовних/мас медија, у данашњем значењу те друштвене сфере.¹ Још у 17. и 18. веку развио се посебан стил писања криминалних биографија учинилаца, као и

¹ Хабермас је дефинисао јавну сферу као виртуелну или имагинарну заједницу, која не постоји нужно у јасно омеђеном физичком простору. У својој идеалној форми, јавна сфера је сачињена од приватних лица, окупљених као јавност, која артикулишу потребе друштва. Кроз окупљање и дијалог, јавна сфера генерише мишљења и ставове који афирмишу или изазивају, а стога и утичу на обликовање политичке моћи, управљање државом и креирање практичних политика.

Цит. у: Милош Ситарски, Наташа Радовић, Смиљана Антонијевић, Драгана Петковић, *Интернет и јавна сфера у Србији*, Београдска отворена школа, Београд, 2007.

<http://www.bos.rs/cepit/materijali/Internet%20i%20javna%20sfera%20u%20Srbiji.pdf>
приступ: 20.11.2008.

забележака о исповедима и извињењима, које су осуђеници давали пре извршења смртних казни, а посебно у делу који се односио на веродостојност исказа. Слична размишљања и представе задржани су и до данас, чиме се „испуњавају полице о 'истинитом злочину' у књижарама“, често допуњене многобројним записима о детективима који су ушли у легенду, иако је њихово стварно порекло у ствари фикција.² Такође, гледалишту се често представљају приче о измишљеном злочину, на ултрареалистични начин, потпомогнут квази-документарним стилем презентације.

Криминално понашање и криминалитет уопште одувек су представљали предмет интересовања опше јавности. Током читања новинских извештаја, чија је тема црна хроника, јавља се пука знатижеља, усмерена ка задовољењу интересовања о починиоцима кривичних дела, њиховим поступцима и запрећеној казни. Код читаоца се некада изазове саосећање са непознатим жртвама или се, као крајњи доживљај, проузрокује наслада, бес или осећај равнодушности, чак немоћи. Ипак, претпоставка је да пласиране информације о криминалитету путем мас медија упућују на размишљање, ненадано покрећући читаоце на друштвено оправдану акцију.³

Осим тога, у криминолошкој литератури, као важни микросоцијални фактори криминалитета, истичу се средства масовних комуникација.⁴ Један од најпознатијих теоретичара масовних медија данас, Денис Маквејл (Denis McQuial), за одређење термина мас медиј, изнео је неколико одвојених ставки. Наиме, по њему, најпре треба узети у обзир разлучив скуп активности, односно стварање медијског садржаја, који се преноси путем посебних технолошких конфигурација (радио, телевизија, видеотекст, новине, књиге), везаних за формално конституисане институције или медијске канале (системи, станице, публикације). Ти медијски канали поступају у складу са одређеним законима, правилима и схватањима (професионални кодекси и пракса, публика, друштвена очекивања и навике) и представљају интелектуални производ лица која заузимају извесне улоге (власници, регулатори, продуценти,

² Robert Reiner, „Media-Made Criminals: The Representation of Crime in the Mass Media“, у: *The Oxford Handbook of Criminology*, (ed. by Mike Maguire, Rod Morgan, and Robert Reiner), Oxford University Press, 2007, str. 304.

³ Видети: Костић, М., Миладиновић, М., Димовски, Д., „Извештавање о делинквенцији малолетника у дневном листу „Политика“ од 1929. до 1933. године“, *Пешчаник*, бр. 7 (2009), стр. 169.

⁴ Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., Костић, М., *Криминологија*, Пеликан Принт, Ниш, 2009, стр. 383.

дистрибутери, оглашивачи, чланови публике), а делају као преносиоци информација, забаве, слика и симбола до масовне публике.

Стога, масовни медији се могу одредити као друштвене институције које функционишу унутар одређених стега, правила, права и политике које упошљавају карактеристичну мешавину квалификованог особља, које примењује одређену процедуру у прикупљању информација, ради стварања грађе за визуелно, аудитивно или концептуално усмерене медије. Они су учесници у политичкој, економској, социјалној и културној динамици друштвене моћи.⁵

Обим и облици доступних средстава мас медија мењали су се током историје развоја људског друштва, али услед њихове улоге обогаћивања социјалне и моралне димензије и квалитета свакодневног живота, њихова се образовно-васпитна вредност и моћ деловања приближила временом утицајима примарних друштвених група – породице и школе.⁶

Конзумирање садржаја масовних медија најчешће се асоцира са конзумирањем забавних садржаја, па се у социолошкој литератури истиче њихов „маргинални“ значај у животу људи. Међутим, истицање, или чак инсистирање на таквом значају, може, такође, бити искоришћено у сврху манипулације масама, зато што је, мање или више, видљиво да су масовне комуникације део друштвених, свакодневних активности. Стога, како истиче Гиденс, „медији попут новина или телевизије врше јак утицај на наша схватања и креирање **јавног мњења** уопште“.⁷

Отуда се у домаћој научној и стручној јавности јавила потреба за истраживањем како начин медијског извештавања утиче на формирање јавног мњења о појединим појавама у друштву, попут: малолетничке делинквенције, избеглиштва, трговине људима, насиља у породици, поштовања људских права учесника у судском поступку, насиља на спортским приредбама и сл. С друге стране, уколико тај утицај постоји, како облици социјалне контроле могу утицати на сузбијање таквих последица?

Питање социјалне контроле и њеног утицаја на појединца једно је од основних питања политике сузбијања криминалитета.⁸ Објашњавајући социологију девијантног понашања, Маршал (Marshall, 1968) истиче да сва друштва и групе развијају начине како да се поступа у односу на понашања која одступају од нивоа толерантног, онако како је то одређено

⁵ Мас медији, <http://sr.wikipedia.org/sr/>, приступ: 8.5.2012.

⁶ Ibid.

⁷ Гиденс, Е., *Социологија*, Економски факултет, Београд, 2005, стр. 454.

⁸ Видети: Јовашевић, Д, Костић, М., *Политика сузбијања криминалитета*, Центар за публикације правног факултета, Ниш, 2012.

друштвеним нормама или нормама групе. Ове се методе уобичајено називају „негативне санкције“, због тога што прописују казне за оне чије понашање је прекорачило ниво толеранције из норме. „Позитивне санкције“, с друге стране, састоје се од посебних награда, као признање, препознавање или престиж, који се поклањају оним особама, чије је понашање конформистичко, или је чак премашило саглашавање с правном нормом. Како негативне, тако и позитивне санкције представљају категорије социјалне контроле. Социјална контрола може се одредити као формална и као неформална. Формална контрола представља службене/официјелне акције од стране групе или друштва, као одговор на понашање чланова групе, док се неформална контрола, као оговарање или протеривање некога, на пример, састоји од неформалне/неофицијелне групне реакције. Официјелно реаговање или формална контрола, попут кривичног права, потиче од „машинерије официјелне групе“, која је установљена да спроводи поверене функције у групи или удружењу. Међутим, та врста формалне контроле има свој ослонац у одређеним веровањима, идеалима, обичајима, уверењима, ставовима и схватањима, у чему се, у основи, налази неформална контрола. Тако, у том смислу, неформална и формална контрола не могу да буду посматране као потпуно одвојене категорије.⁹

Стога, утицај мас медија на криминалитет и успех/неуспех социјалне контроле на те појаве може се посматрати кроз три повезана система, попут: *садржине* и *последике* медијског представљања злочина, као *узрока* криминалног понашања конзумента.

Утицај медијских садржаја на појаву делинквентног понашања и социјална контрола

У социолошкој и криминолошкој литератури наводе се бројни утицаји који средства масовне комуникације имају на понашање малолетника. Покретне слике или речи о убиствима, деловању гангстерских банди и дивљем понашању представљају мирно, пројектовано бекство за одрасле, док за младе ове теме могу постати модели у понашању.¹⁰ Отуда постоје извесни утицаји масовне културе,

⁹ Clinard, M.B., *Sociology of Deviant Behavior*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968, p. 205.

¹⁰ Већина истраживања, из неког ранијег периода, (Ericson et al., 1991; Sparks, 1992; Soothil and Walby, 1991) спроведених у Енглеској, о утицају мас медија на понашање, показала су да се информације о криминалитету објављене у мас медијима групишу само око појединих „привлачних“ облика девијантних понашања. Таква девијантна понашања се обично односе на „веома тешке“ и „необичне“ облике злочина, или посебне типове жртве,

посебно филмске, на младе преступнике. Узори који преовлађују не припадају више породици нити школи, већ су узори из прочитане штампе или одгледаног филма.¹¹ Културни садржаји, који се преносе посредством мас медија, представљају секундарне чиниоце и немају подједнако дејство на преступничко понашање деце. Овај утицај захвата мањи удео младих особа, које већ живе у дезорганизованим породицама и чије је преступничко понашање проузроковано њиховом друштвеном или породичном припадношћу и у том оквиру, масовна култура пружа примере, даје особен стил понашања. На Конгресу УН за превенцију криминалитета и поступање са осуђеницима, одржаном у Лондону 1960. закључено је да филмови, стрипови и сензационалне вести о злочинима, лоша литература, ТВ и радио програми, могу имати значај криминогеног фактора, поготову када се ради о малолетничкој делинквенцији.¹²

Телевизија данас остварује највећи утицај на гледаоце, разноврсним програмима који се емитују на мноштву канала. Истраживачи тима, који је формиран у Институту за истраживање комуникација при Стенфорд универзитету, посматрали су одговоре 6.000 деце, 2.000 родитеља и 300 наставника, у вези са гледањем телевизијских програма различитих садржаја. Утврдили су да од треће до шеснаесте године живота, у просеку, свако дете посвети шестину активних сати у гледању телевизије, а више од половине броја деце учи гледајући програме „за одрасле”, као што су: криминалистички филмови, вестерни и представе, испуњене емоционалним тешкоћама својих јунака. Истраживачи су анализирали 100 сати програма у тзв. термину за децу, у периоду од 16-21 час. У тих 100 сати избројано је: 12 убистава; 16 обрачуна оружјем; 21 особа била је погођена мецима; 21 други насилни догађај у коме 1 особа удара другу; 2 дављења; 1 убод месарским ножем у леђа; 3 успешна самоубиства; 4 бацања особа преко литице у провалију; 2 покушаја гажења колима; 1 психотично бунцање у авиону који лети; 2 сцене са бандама; 1 гажење човека коњским копитима; 2 пљачке; 1 пад из воза; плимски талас; земљотрес, 1 најмљени убица који „лови” своју жртву и 1 гилотинирање.¹³

Крајем 20. века спроведена су бројна истраживања о броју сати проведених испред ТВ са насилним садржајима. Закључено је да је тада ситуација у САД била још тежа у односу на резултате претходних

или на злочин који изазива „моралну драматизацију“ у јавности. Отуда се, по неким ауторима, у ту врсту информација најбоље уклапају вести о смрти и убиствима (Reiner, 1997). Innes, M., „The media as an investigative resource in murder enquiries“, *The British Journal of Criminology*, Vol. 39., No. 2, Spring 1999., p. 273.

¹¹ Морен, Е., *Дух времена*, Београд, БИГЗ, 1979., стр. 190-191.

¹² Константиновић Вилић, С., Николић Ристановић, В., Костић, М. op. cit, стр. 384.

¹³ Clinard, M.B., op. cit, p. 222.

истраживања. Дејвис (Davis, G., 1997) сматра да се деца, гледајући ТВ програм, обучавају да буду убице. С друге стране, бројним написима, дискусијама, истраживањима и објављивањем података у јавности, чини се да је друштво свесно да се на дечијем ТВ програму врши глорификација насиља. Према подацима JUES NJUZ (U.S. NEWS and WORLD REPORT) у државним школама, током 1940. године, наставници су означили седам највећих потешкоћа у понашању деце које су се односиле на: жвакање гума, прављење буке, трчање по ходницима, излазак из редова, прекршаје у правилима облачења и разбацивање ствари. У 1980. години, захваљујући насилничким програмима на телевизији, потешкоће у понашању деце идентификоване су као: самоубиства, телесне повреде, пљачке, силовања, злоупотреба дрога и алкохола и трудноће. Према истом извору података, америчка деца гледају, до првог разреда, више од 5.000 сати телевизијског програма, а до краја средње школе проведу пред телевизијским апаратима више од 19.000 сати. У просеку деца виде од 25-27 насилничких радњи у програму за децу, од којих већина спада у цртане филмове. Према једној процени, до осамнаесте године живота, млада особа ће видети 200.000 дела насиља на телевизији, укључујући 40.000 убистава.¹⁴

У литератури је забележен низ несрећених случајева, до којих је дошло због тога што су деца имитирала главне јунаке и успевала да, због неопрежности родитеља, лако дођу до оружја. У стручној литератури се наводи да психички дефектна лица радо гледају филмове са агресивним садржајем.¹⁵ Међутим, према мишљењу Ж. Алексића, деца се врло ретко одлучују да репродукују кривично дело или сцену коју су видели на платну. Сцена из филма ретко одређује дело,¹⁶ она више подстиче дете да предузме сличну радњу.¹⁷ Таква врста сцена обично делује као стимуланс за акцију, поготову ако има подлогу у психи детета.¹⁸

¹⁴ Davis, G., „Child Killers of gang land“, *Electronic Mail & Guardian*, August 19, 1997.

¹⁵ Алексић, Ж., *Методика откривања кривичних дела малолетника*, Београд, Институт за криминологику и социолошку истраживања, 1972., стр. 121.

¹⁶ Неки аутори, као на пример Калезић, сматрају да наша осећања не прихватају информације које су дате као коначности, као ствар других, као компетенција других. Ако, пак, неко емотивно прихвати те информације може да дође до нежељених последица. У Чикагу је, на пример, неки младић без разлога убио четири девојке. Полиција, претражујући његове личне ствари, нашла је књигу А. Камија „Странац“, у којој је неколико пута подвучен опис Марсоовог безразложног убиства. То је типичан пример емотивног укључивања у информацију која је дата као коначност, као ствар других и као компетенција других. Калезић, Б., *Телевизија тврђава која лети*, Нови Сад, Чирпанов, 1978., стр. 20.

¹⁷ С обзиром на велику гледаност јужноамеричких „сапунских опера“, готово незапажено је на новинским ступцима промакла вест да је седмогодишња девојчица у околини Пожаревца нехотице убила свог годину дана млађег брата, док су се играли „Касандре и

У литератури се наводе примери многобројних анкета спроведених међу децом, са циљем да се утврди да ли и у којој мери постоји однос између њиховог девијантног понашања и филмова. Добијени подаци нису могли да потврде узрочно-последичну везу између гледања филмова и делинквенције, већ су истраживачи констатовали да „стварни узрок делинквенције лежи у осећајном животу личности”, као и да „у филму, сваки гледалац, можда и несвесно налази мање-више оно што тражи, тако да се један дечак идентификује са херојем, а други са лупежом”.¹⁹ Дешарне је спровео анкету међу делинквентном и неделинквентном омладином од 12-18 година старости и закључио да код делинквентне групе младих постоји већа слобода у посећивању биоскопа, него код неделинквентне групе.²⁰ Склоност делинквентне деце мушког пола према авантуристичким, криминалним или ратним филмовима већа је за 7% од броја дечака из контролне групе, док код љубавних филмова ова разлика достиже 10%. На питање, да ли филм има лош утицај на њихово понашање, 19,3% делинквентне женске деце и 16,3% делинквентне мушке деце изјавило је да они мисле да је на њих филм штетно утицао.²¹

Неки филмови, сами по себи, не сугеришу гледаоцу да изврши злочин, али до детаља описују криминалну технику главног јунака. Тако деца почињу да се играју гангстера и лопова, пошто су видела неки гангстерски или криминалистички филм. Деца и одрасли могу имитирати ликове у говору или начину понашања и одевања. Узбуђење које доноси гледање трилера представља начин сатисфакције јаче жудње за авантуром које иначе карактерише делинквенте.²²

У истраживању о деци убицама, које је почетком 2001. године спровела М. Костић, није утврђено постојање непосредне повезаности између средстава масовних комуникација и убистава која су вршили малолетници, зато што се у судском поступку или приликом посматрања и испитивања личности малолетних убица врло ретко узимају подаци о томе

Рандуа”, ликов из веома популарне серије у нашој земљи, током 1997-98. године, по називу “Касандра”. “Лепе плачљивице и јуначки народ”, *Глас*, уторак, 19. јануар 1999., стр. 11.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Цит. према: Алексић, Ж., *op. cit.*, стр. 112.

²⁰ Наиме, овај аутор је на основу података добијених из анкете закључио да малолетни делинквенти у 14% случајева чешће посећују биоскоп сами, без пратње, у односу на неделинквентну групу, док је код делинквентне женске омладине утврђено да у 22% случајева чешће биоскоп посећују у пратњи лица супротног пола него неделинквентне девојчице. Алексић, Ж., *op. cit.*, стр. 114.

²¹ Алексић, Ж., *op. cit.*, стр. 115.

²² Glueck, S., Glueck, E., *Unraveling Juvenile Delinquency*, New York, Harvard University Press, 1959., p. 161.

да ли и шта од литературе читају, које филмове гледају и сл. У оквиру узорка, од 94 малолетне убице, за 42 или 44,68% нема података о читању литературе, штампе, гледању филмова и ТВ. Од осталог броја малолетних убица (52 или 55,42%) 36 или 38,39% малолетника чита извесну литературу (најчешће стрипове; један малолетни убица је изјавио да од писаца воли и радо чита Бранка Ћопића; други је изјавио да чита криминалистичке и научно-фантастичне романе). Никакво интересовање према садржајима које нуде средства масовне комуникације није показало 16 малолетних убица или 17,03%.

Насиље у спорту и мас медији

У етиолошком смислу, улога мас медија приликом извештавања о насиљу у спорту има посебан значај. Леонард тврди да медији стварају парадоксалну ситуацију. Екстремни развој новинарства на Мрежи утицао је на то да циљна публика бира своје поруке и тако „продубљује своју специфичност и интересовања, појачавајући лични однос између пошиљаоца и примаоца. Чињеница да нико у исто време не гледа исту ствар и да свака култура и друштвена група има личан однос према медијском садржају чини темељну разлику у односу према старој структури стандардизованих масовних медија“.²³ Тако, захваљујући постојећој информатичкој револуцији, с једне стране, медији омогућавају широко излагање насиљу које је повезано са спортом, путем: Интернета, телевизије, часописа, дневних новина, радија и тиме пружају младима бројне примере за опонашање. Медији величају поједине играче, нарочито оне који су контроверзни и агресивно се понашају. Коментари у медијима су везани за описе који сугеришу на борбу, па се узбуђење повезује са актом насиља. С друге стране, ширина извештавања медија о насиљу у спорту подстакла је повећавање напора да се такво понашање контролише и спречава.²⁴

О овом питању неки аутори, попут Карија (Jeremy Currie), имају крајње одређени став, који је уједно и песимистички у односу на искорењивање насиља у спорту. Кари тврди да још једна позиција медија не сме никако бити занемарена. Наиме, медији могу остварити огроман

²³ Цит. према: *Savremeni sport: „Globalizacija, mediji i sport“*, http://www.savremenisport.com/Edukacija_Marketing_Globalizacija_mediji_i_sport.html, приступ: 20.11.2008.

²⁴ Leonard, Wilbert Marcellus. (1988) *A Sociological Perspective of Sport* (Third Edition). New York, Macmillan Publishing Company. Cit. u: *Violence in sports: ERIC Digest* 1-89, <http://www.ericdigests.org/eric-digests.html>; приступ: 10.7.2008.

профит од својих извештавања, чланака у новинама, као и документарних емисија о спорту и спортским догађајима. У ствари, спорт је примарни циљ ка коме се фокусира медијска индустрија. Експлоатација професионалних спортиста у медијским причама и даље осигурава популарност телевизије и утиче на продају дневне штампе, магазина, књига, поготову када се описује спортско насиље. Опште посматрано, насилна и груба игра обезбеђују бољи „ваздушни простор“ него ли извештавање о нормалној игри. Најбољи пример за то је Светска рвачка федерација (World Wrestling Federation). Њене спортске представе носе све одлике насиља, које је друго „име игре“ за њих. Оно што се види током преноса је у ствари подешено тако да задовољи интересе гледалаца. Насиље (стварно или имитирано) је увек испољено, зато се „оно очигледно продаје у случају WWF“. Кари закључује: „Без обзира како ви гледате на то, медији предочавају да је насиље, на одређеном степену, подношљиво и крајње профитабилно. Зато, биће потребно да прође много времена пре него што видимо да насиље у спорту више не постоји. Остаје чињеница да је насиље широко распрострањен сигурносни вентил за играче (хокејашка борба, на пример). Ако насиље престане да постоји, то неће бити иста игра. Не постоји сумња да медији профитирају од насиља и да је, према томе, у интересу друштва да научимо да га толеришемо и ставимо под дисциплиновану контролу која ће задовољити наше потребе“.²⁵

Уместо закључка

У домаћој криминолошкој литератури новијег датума недостају подаци о начину медијског извештавања у прошлости о појединим типовима криминалитета на тлу Србије, па и о спортском насиљу. Ипак, према неким примерима јасно је да су се променили само актери, време и место дешавања, али да су намере учесника насилничког понашања током спортског догађаја и у вези са спортским догађајем остајале исте.

У чланку, под називом: „Крвава туча спортских навијача у Земуну“, објављеном у дневном листу *Политика*, у петак 23. октобар 1936. година (број 10208) извештач је писао да је после одржане утакмице и „ноћне седељке у кавани“ дошло до „крваве туче каменицама наред улице, између навијача неких спортских клубова у Земуну. У тој тучи, у којој је учествовало осам ватрених навијача, теже је повређен Влајко Милошевић, обућар, са станом и радњом у Добановачкој улици, број 35, у Земуну. Пошто су тек јуче лекари констатовали да је повређени Влајко добио

²⁵ Видети: Jeremy Currie: *Violence in Sport*, <http://records.viu.ca/~soules/media112/zine2000/moose/>, приступ: 18.11.2008.

потрес мозга, пренесен је у болницу и његова се смрт очекује сваког тренутка“. Популарност фудбала распрострањена је у великој мери међу „светом“, који недељом највише времена проводи на утакмицама. „Раднике и ситне занатлије не стаје ништа ако оду на периферију те посматрају и те незваничне клубове. Њих, хвала Богу, има доста и у Земуну. Некад и ти клубови стекну доста навијача. Па често су ти навијачи опаснији од оних плавих и црвених“. Даље страдање гледаоца, извештач овако описује:

„Повређени Влајко у недељу после подне такође је отишао на утакмицу, која се одржала негде на периферији Земуна. После утакмице са својим рођацима Љубом Дијаматовићем и Бранком Филиповићем отишао је у кавану. Нису се задржали у једној већ су их променили више. Најпосле су дошли у пивницу „Штуке“, на углу Бранкова трга и Цара Душана улице.

Поред њих су седали још пет непознатих Немаца из Francesetela, који су такође били ватрени навијачи својих незваничних клубова. Јасан разговор који је вођен између Влајка и његових рођака чули су и за суседним столом. Загрејани пићем, Немци су мислили да је разговор упућен њима као изазивачима што су они навијачи тих клубова...

У мирној Добановачкој улици неке је грађане пробудила ларма са улице. Између навијача се наједанпут створила гужва. Са свих страна летеле су каменце и други предмети. Међутим, одмах се чуо и неки јаук. После тога пет раторборних Франкесталаца одмах се дало у бекство. Тада је настала и потеря од рођака Влајка за непознатим нападачима. Брзи и више трезвени од потере, они су се изгубили по горњоварошким и блатњавим улицама. Када су видели да су немоћни да гоне нападаче Љубо и Бранко су се повратили и свог рођака одвели кући, која се налази у истој улици.

Његови рођаци нису придавали важности повреди Влајковој. Они су мислили да је Влајкову запомгању више узрок алкохол него добивена повреда. Због ноћног изреда на улици и сами су се осећали кривим, те су хтели да пређу ћутке преко свега.

Међутим, Влајку се нагло погоршало и породица је морала тражити помоћ од лекара. Првим прегледом пало је у очи да се ради о врло тешкој телесној повреди. Пошто је повређени у агонији, то је одмах пренесен у болницу где је утврђено да постоји потрес мозга.

Брат повређеног Влајка, кад је чуо извештај лекара, дошао је у полицију и ствар пријавио. Према казивању Љубомира Дијаматовића и Бранка Филиповића, који су били у друштву, нападачи су им непознати. Једино што умеју да кажу о нападачима, то је да су из Франценстала и

да их је било пет у друштву. Исто је изјавио и закупац локала. Још су рекли да их лично не познају изузев из виђења и када би их видели, могли би их препознати.

Повређени се налази у агонији, те се од њега не може ништа сазнати. Власти су повеле истрагу, те ће нападачи још данас пасти властима у руке“.

У *Политици* је већ у броју од недеље 25. октобра 1936. године објављен још један чланак поводом истог догађаја, под насловом: „Жртва туче спортских навијача, обућар уз Земуна умро је“. Важан је опис напада који је дао рођак убијеног. У свом исказу, он износи следеће појединости:

„Напад на нас био је потпуно мучки изведен. Њему се нисмо надали. Изашли смо из пивнице и Добановачком улицом пошли смо право кући. Нисмо измакли ни стотину метара нападачи су се обрели испред нас. Наједанпут су се окренули нама и са циглама нас почели гађати. Један од нападача, кога не познајем, бацио је циглу и она је погодила Влајка у сред чела. Друго парче цигле ударило је мене у лице. Потрчао сам за нападачима, али су нам они утекли. Кад сам се повратио, Влајко је лежао на бетону обливен крвљу. Наши рођак Бранко исто је добио ударац те је почео и он да се превија, али се одмах и умирио“.

Скоро седамдесет и три године после убиства обућара Влајка Милошевића на улицама Београда, након фудбалске утакмице, у архиви *Политике Online* од 2. октобра 2009. године, објављен је чланак, под називом: „Анатомија убиства Бриса Татона“, о догађајима пре и после фудбалске утакмице Партизан-Тулуз, која је одиграна у Београду 17. септембра 2009. године.²⁶ Опис и последице догађаја, који после дужег времена ни у чему нису поделили мишљења опште, стручне и научне јавности у Србији, су следећи:

„Нападачи су, око 17.40, пришли француским држављанима који су мирно испијали пиће у поменутом кафићу и, маскирани хируршким маскама, напали француске навијаче. Један од нападача је, открива наши саговорник, Француза Марија Филипеа шутнуо ногом у главу, а потом му упаљену бакљу прислонио на потиљак. У овом сукобу Филипе је задобио лаку повреду. Видевши разгорпађене нападаче, остали француски навијачи су почели да беже. Једини који није успео да побегне био је Брис Татон, па су га осумњичени сустигли и почели да ударају дрвеним палицама, упаљеним бакљама, чашама и пепељарама са оближњег стола, а потом и столовима и столицама. Када је, услед задобијених повреда, несрећни Француз пао, нападачи су са још неколико за сада непознатих

²⁶ Видети: *Politika Online*: „Анатомија убиства Бриса Татона“, <http://www.politika.rs/rubrike/DrustvoAnatomija-ubistva-Brisa-Tatona.lt.html> приступ: 2.11.2009.

изгредника, почели да га шутирају, туку и гурају. После иживљавања, Татон је пребачен у медицинску установу где су му констатоване повреде опасне по живот: нагњечење мозга и грудног коша и прелом десног ручног зглоба са ишчашењем. Када су завршили са иживљавањем, навијачи су отишли на утакмицу Партизан–Тулуз и мирно је посматрали“.

Брис Татон преминуо је у Београду од последица напада 30. септембра 2009. године.²⁷

Prof. Miomira Kostić, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Mass Media, Social Control and Crime

The contemporary sociological and criminological literature comprises multiple examples of different (both positive and negative) impacts of mass media on young people's conduct. While the adults may regard movies, books and newspaper stories on criminal conduct, homicide, gang activities and mobsters' aggressive behaviour as a form of detached escapism, the topics presented in these mass media may serve as an incentive for young people to identify with those juvenile delinquents and perceive them as role models. Hence, mass culture and particularly films have a considerable influence on juvenile offenders. The prevailing models of behaviour are no longer to be found in the family or school but rather in the popular movies and magazines. The cultural contents presented by means of mass media are the secondary factors, and they do not have an equal effect on juvenile delinquency. This impact is reflected on a relatively small percentage of young people who already live in dysfunctional families and whose delinquent behaviour is a result of being part of a particular social group or family unit. In that context, mass culture offers models and reflects a specific style of behaviour.

The literature also contains examples of numerous surveys conducted among children and aimed at establishing whether and to what extent there is a correlation between children's deviant behaviour and the movies they watch. The obtained results could not necessarily confirm the causal link between watching movies and juvenile delinquency but the researchers noted that the

²⁷ Видети: *Politika Online*: „Alen i Sizan Taton: Nasilnici su iz dobrih kuća“, као и други текстови: <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/Alen-i-Sizan-Taton-Nasilnici-su-iz-dobrih-kuca.lt.html> приступ: 2.11.2009.

actual causes of delinquency lied in the emotional life of an individual. Some films do not, per se, encourage the viewer to engage in committing a crime but they frequently provide a detailed description of criminal technique used by the main character. Thus, after viewing some gangster or crime movies, children start role-playing gangsters and thieves. The feeling of excitement invigorated by watching thrillers is a way of satisfying a stronger urge for adventure, which is also a common feature in juvenile delinquents. Therefore, the impact of mass media on criminal conduct and commi-ssion of crime as well as the successful or unsuccessful social control over these social phenomena may be observed by exploring three interrelated facts: the con-tents and the consequences of how mass media present crime as well as the causes of the consumers' criminal behaviour.

Key words: *mass media, juvenile delinquency, role model, social control*